

Kass János Magyar Örökség-díjas

Könyvművészként, könyvillusztrátorként ismerik, ismertük legtöbben Kass Jánost. Generációk nőttek föl a rajzain, még ha nem is mindenki tudta, hogy amikor olvasókönyveket és versesköteteket, antológiákat és történelmi regényeket lapozgatott, Kass János képei tették teljesebbé az élményt. Pedig a könyvillusztráció – egy interjúban fogalmazott így – csupán a „jéghegy csúcsa” volt. Amikor az Iparművészeti Főiskolára kerülve először találkoztunk, már ismertem plakát- és bélyegterveit, amikor rajzfilmmel kezdtem foglalkozni, már tudtam, hogy az első európai computer-animáció, a John Halassal együtt forgatott Dilemma az ő tervei alapján készült, kiállításain járva láthattam kerámiáit, plasztikáit, festményeit, fotóalbumokat lapozva kontrasztos fényképsorozataira bukkantam, közös nyomdász barátunk műhelyében belelapozhattam önálló rézkarcaiba, és legutoljára, már felnőttként megismerhettem az írásait is. *"Ma a művész ismét hasonló a reneszánsz mesterekhez. A kornak ilyen vagy olyan formában szüksége van rá. Mindenhez kell értenie, mindenről kell tudnia. A tudomány egyre inkább specializálódik és csak részterületeket képes átfogni. A művésznek mindent látnia kell és fel kell készülnie minden feladatra Leonardóhoz hasonlóan."*

Naiv szándék fél évezreddel Leonardo után reneszánsz eszmények szerint élni? Kass megpróbálta. Nem csak alkotóként, tanárként is teljes a pálya. Maga volt a kulturális kontinuitás. Magától értetődő természetességgel mesélte tovább, amit Mórától, Móricztól, Kassáktól hallott, Buday, Vasarely, Szalay Lajos társaságában tapasztalt. Ablak volt a világra. Kass-rajzokon át üzent haza Faludy és Határ Győző, s olykor úgy éreztük, kézszerítésével Dürer, Gutenberg és Misztótfalusi Kis Miklós keze melegét adta tovább a tanítványoknak. Magyaroként is az Univerzum polgára volt. 1957-es Szent Sebestyénével az elsők közt siratta el a forradalmat, a Cantata profana térdre roskadó, kiontott belü csodaszarvas rajzával pedig megteremtette és felmutatta a szenvedő ország, a megalázott haza emblémáját. Meseillusztrációkat rajzolva a mindenség ablakait nyitogatta, a Tragédia kísérőrajzaihoz a relativitáselméletet, a Kékszakállú illusztrálása közben a mítoszok egyetemes szimbolikáját tanulmányozta, s diákmunkákat korrigálván az Ószövetséggel példálózott. Gazdag élete valós és jelképes utazások sűrű szövete volt, mégis, ha megjelent valahol, oly odafigyelő teljességgel volt ott, mint a bölcs szemlélődés tollrajz kontúrjába öltözött, önarcmássá váló Szent Ference.

Úgy éreztem, egyetlen versenytársa az idő. Ha eljött egy kiállításomra, bántott a lelkiismeret: miért is nem rajzol a képek nézegetése, elemző bírálata helyett; de ha nem hívtam, azonnal megtudta és küldött egy lapot. Aki látott már Kass kézírást, tudja, hogy a levelei is önálló grafikák voltak, spontán, képkeretbe való kalligráfiai remeklések.

Az a legendás bal – Puskás lába és Kass keze! Egy évben születve egyszerre váltak jelképpé. Úgy képzelem, a rajzolás jobb kézzel is ment volna neki, mondjuk úgy, mint egy nagy magyar grafikusnak, de ballal úgy csinálta, ahogyan csak egy Kass tudta.

A könnyű kézzel megrajzolt, mintegy odavetett vonalak csak a felszínét karcolták valaminek, csupán a dimenziókat jelölték ki, összekötvén a látott valóság csillagrendszerének elemeit, azért, hogy sejtessék a látható világ mögötti tartomány sötét, álom-mély tömbjét. A „látható” Kass is zavarba ejtően gazdag volt, megejtő formaművészete, átgondolt jelképvilága, kompozícióinak öntörvényű geometriája, rafinált ritmusvilága, bravúros zenei építkezése mind-mind, akár külön is jelentős művészt láttattak, a lényeg azonban mélyebben volt. Mindegyik vonala kapcsolódott a valaha húzott összeshez, a népművészet szikár indáihoz, a perspektivisták rafinált térhálózatához, a posztmodernnek transzparens kérdőjel-kacsakaringóihoz. Kass toll- és ecsetvonásai a gondolatok és a sejtelmek, az eszmék és az ábrándok műtermi ellenpróbái.

Egy laudációban illene részletesen felsorolni minden iskolát az Iparművészetitől a Képzőművészetin át a lipcsei könyvművészeti főiskoláig, az összes kiállítást, Londontól Párizson át Szegedig, minden illusztrált könyvet a Don Quijotétól a Toldin át az abécés könyvekig, a jeles kompániákat a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiától a szegedi díszpolgárok körén át a tanítványokkal közös asztaltársaságig, és persze valamennyi kitüntetést a Munkácsy-díjtól a lipcsei aranyérmén át a Kossuth-díjig. És most itt a Magyar örökség-díj! Kass János életműve sokak számára példa volt eddig is, mérce, része annak a szellemi fundamentumnak, amely tájékozódni és igazodni segített. Igen: magyarként is, európaiként is, emberként is. Őszintén hiszem, hogy a mostani elismerés révén a gazdag kassi életmű és szeretetre méltó alkotója újra a figyelem fényudvarába kerül.